

cia Moesia în anul 46 pînă în vremea lui Traian. Autoritățile romane au asigurat Histriei dreptul de stăpînire a teritoriului rural, precum și cel, vital pentru existența cetății, de a pescui la Gurile Dunării. Tot din inscripții aflăm despre modul de organizare a grecilor de pe coasta de vest a Pontului într-o comunitate numită „koinon”, menită să intermedieze relațiile cu noii stăpînitori. Analiza atentă a inscripțiilor a permis autorului să corecteze nu o dată știrile literare, cum a fost aceea din *Historia Augusta* despre distrugerea orașului de către goți în anul 238. Apariția unor documente epigrafice datate după anul 238 au dovedit că distrugerea cetății, atestată și de cercetările de teren, a avut loc cîteva decenii mai tîrziu.

Multitudinea de informații puse în lumină de documentele epigrafice se datorează în primul rînd fineței metodei de abordare, cunoașterii aprofundate a instituțiilor și a istoriei lumii grecești, artei autorului de a reconstitui istoria dintr-un document fragmentar. Utilizarea acestei metode a permis interpretarea corectă a unor informații adeseori greșit înțelese, cum au fost cele relatate în inscripția lui Aristagoras, fiul lui Apaturos, sau în seria de scrisori ale guvernatorilor Moesiei din „*horothesia* lui Laberius Maximus”. Cu ajutorul „epigrafiei istorice”, cum a de-

nunțat epigrafistul francez Louis Robert această metodă, devine posibilă reconstituirea trecutului din documente dispartate, fragmentare și uneori enigmatice. Grație inscripțiilor studiate și comentate de autorul volumului, istoria Histriei a fost rescrisă și încadrată istoric național și universal.

Nu putem încheia această scurtă prezentare fără a aminti bogăția ilustrației ce permite controlul lecturilor, aprecierea mărimii lacunelor, a caracterului scrisului și studiul monumentului, adesea împodobit cu un relief, de un deosebit interes pentru istoricii artei antice. Indicii detaliați de la finele volumului ca și tablele de concordanțe facilitează consultarea volumului.

Această ediție completă a inscripțiilor de la Histria a fost pe drept considerată încununarea operei profesorului Dionisie M. Pippidi și, pentru materialul epigrafic descoperit pînă acum, această ediție este definitivă. Ea pune la dispoziția cercetătorilor români și străini un valoros material documentar, un instrument de lucru și un prețios model de urmat. Îi sintem recunoscători profesorului D. M. Pippidi pentru a fi dăruit științei această frumoasă carte.

Emilia Doruțiu-Boiță

MICHEL TANASE, *Villes neuves en Transylvanie entre les XII—XIII siècles? Un exemple a contrario: la ville de Mediasch à travers l'analyse morphologique de son parcellaire*, Universitatea Paris VIII, Institutul de urbanism al Academiei din Paris, teză de doctorat din ciclul al III-lea, Saint Denis, 1981, 304 p. cu 128 fig.

Reconstituirea începuturilor și evoluției orașelor medievale pe temeiul analizelor geomorfologice și topografice a devenit o preocupare tot mai frecventă a cercetării. Orașele medievale de pe teritoriul țării noastre, permițînd prin specificul lor ca și prin documentația existentă o analiză amănunțită în acest sens, au atras recent atenția unor cercetători români și străini. Printre aceștia se numără și Michel Tânase, arhitect urbanist activ în Franța. Preocupările sale s-au materializat în forma unei lucrări de doctorat dedicate Mediașului din primele secole ale mileniului nostru, susținută în urmă cu doi ani și acceptată de Institutul de urbanism al Academiei din Paris de pe lîngă Universitatea Paris VIII.

Autorul își justifică opțiunea pentru studiul acestui centru urban cu mai multe argumente: tradiția istorică consemnează Mediașul ca fiind primul oraș intermediet de coloniștii sași în Transilvania; particularitățile pe care le-au avut la Mediaș raporturile dintre puterea centrală și instituțiile locale, deter-

minînd o evoluție specifică a colectivității urbane; mulțimea ipotezelor formulate pînă acum asupra genezei așezării; numărul important de izvoare cartografice păstrate din secolele XVII—XVIII, permițînd o privire temeinică în evoluția topografică a orașului. Aceste din urmă informații permit deslușirea celor două căi pe care s-au format pînă la sfîrșitul cvului mediu așezarea urbană de pe malurile Tirnavei Mari: prin ocuparea unor parcele *intra muros* și prin evoluția altor cartiere *extra muros*, cu un mai pronunțat caracter rural.

Pentru reconstituirea sale istorice, autorul a utilizat un număr impresionant de hărți și de planuri vechi ale orașului, valorificînd totodată izvoare iconografice, imagini ale așezării păstrate în picturi și desene din secolele XVI—XVIII, surse de informare de altfel destul de rar utilizate pînă acum în literatura noastră de specialitate și pe care Jacques le Goff le consideră ca fiind „de mare interes... chiar dacă realismul nu a fost scopul lor și

chiar dacă se pot observa inexactități... dar se poate considera de asemenea că reprezentările au fost într-un anumit fel reproduceri automate (după realitate și prin aceasta foarte valabile" (in *Aujourd'hui l'histoire*, Paris, 1974, p. 98).

Informațiile obținute din acest compartiment sînt completate de autor prin alte știri, oferite de izvoarele narrative, diplomatice, toponimice, de informații de natură demografică sau privind aspectele vieții economice a așezării. Este evidentă strădania unei cercetări interdisciplinare, care să ofere o imagine complexă a Mediașului în contextul transilvănean al secolelor XII—XIV.

M. Tănase întreprinde în teza sa de doctorat o analiză amplă a condițiilor istorice și etno-demografice în care au apărut orașele săsești din teritoriile românești intracarpătice, pornind de la discutarea împrejurărilor în care au sosit în Transilvania colectivitățile săsești. Acestea au găsit aici pe românii autohtoni, pe secui și pe unguri. Pentru a analiza sistemul de lotizare al orașului studiat și aspectele „anormale” în evoluția acestui sistem, autorul consideră necesară studiarea formelor primare de ocupare a pământului, existența loturilor de formă ovală explicate ca provenind din defrișări. Acest tip de loturi și-a pus amprenta asupra parcelărilor întreprinse de noi veniți, imprimând evoluția specifică a parcelărilor.

Cu toate că metoda de cercetare aplicată de M. Tănase are multe puncte comune cu aceea utilizată în urmă cu cîteva ani de către Paul Niederauer (*Siebenbürgische Städte*. București, 1979), autorul ajunge la concluzii destul de diferite asupra modului în care au apărut la Mediaș primele parcele ale așezării urbane: Situația evidențiază necesitatea verificării cu ajutorul arheologiei a datelor de pe teren: Se subliniază dealtfel, în citeva rînduri în cuprinsul lucrării și pe bună dreptate, rolul important al investigației arheologice în această direcție.

Un capitol special al lucrării (*Așezarea săsească pînă la stadiul de „oppidum” 1301—1402*) urmărește confruntarea știrilor scrise referitoare la Mediaș — mai numeroase după începutul secolului al XIV-lea — cu analiza topografică a așezării. Autorul jalonează principalele momente din evoluția de la sat la oraș a Mediașului. Sînt exprimate îndoiele în legătură cu atestarea timpurie a caracterului orașenesc al așezării, îndoiele care nu ni se par cu totul justificate. Astfel, se consideră că mult meritul titlului de *civitas* a fost obținut de oraș abia în secolul al XVI-lea, menționarea lui la 1359 neavînd valoare juridică ci reflectînd doar importanța economică a așezării. Pe de altă parte, informația după care înlăturarea la 1315 a voievodului Tran-

silvaniei Ladislav Kan s-ar fi datorat plîngerilor ridicate de locuitorii Mediașului și ai Biertanului este acceptată de autor. Dincolo de faptul că dispariția lui Ladislav Kan de pe scenă politică a Transilvaniei s-a datorat unor cauze mult mai profunde și cu implicații foarte largi, acceptarea unei asemenea influențe la curtea regală a unei colectivități „săsești” pune în lumină rolul jucat atunci de așezarea despre care este vorba.

Sînt subliniate în modul cuvenit progresele realizate de așezare la mijlocul secolului al XIV-lea, cînd s-au ridicat fortificațiile de zid, acțiune pe care autorul o pune în legătură cu starea de tensiune a locuitorilor trecuți prin experiența dramatică a anului 1348, cel al ciumei (p. 248). Analiza topografică nu reflectă totuși pierderi demografice în această vreme.

O atenție cu totul specială este acordată de autor toponimiei medieșene, pornind de la numele orașului, continuînd cu êel al diferitelor cartiere *intra- și extra muros*, cu mîerid-hidronimia și terminînd cu nume din hotarul așezării. Folosind această categorie de informații ca izvor istoric, M. Tănase propune interpretări noi și corectază o seamă de aserțițiuni din literatură mai veche care, sub acest aspect, cuprînde afirmații adesea surprinzătoare. Calitatea autorului de bun cunoscător al locurilor se dovedește a fi de mare utilitate pentru schițarea unor noi ipoteze de lucru: Stăruie totuși, în legătură cu folosirea informației toponimice, șemne de întrebare pe care tot arheologia este chemată să le rezolve.

Analiza subunităților topografice determinate în interiorul sau exteriorul zidurilor medievale ale Mediașului (*Les enclaves dans le parcellaire de Mediaș*; p. 175 și urm.) prilejuiește constatări de deosebită importanță pentru planificarea viitoarelor cercetări de teren. Din compararea acestor subunități, fiecare cu limitele și granițele ei, cu tipul de parcelă prezent într-o parte sau în altă a orașului, se desprind concluzii ce justifică principalele puncte de vedere ale autorului. Ele sînt dealtfel întărite de analogiile pe care tot M. Tănase le prezintă pentru regiunea înconjurătoare. Mediașul nu poate fi considerat drept un oraș nou și nici drept așezare nouă din secolele XII—XIII ci este rezultatul unei evoluții îndelungate a habitatului medieval din această zonă a văii Tîrîței Mari, evoluție pe parcursul căreia a avut loc la un moment dat instalarea unei colectivități de oaspeți regali saxoni. Acest eveniment a marcat dezvoltarea ulterioară a așezării, dar nu se află nici la începuturile ei și nici nu a dus la dispariția totală a urmelor etapei anterioare.

Cercetarea pluridisciplinară întreprinsă de M. Tănase asupra trecutului Mediașului — și

este un fapt deosebit de pozitiv că pe această cale realitățile românești ajung la cunoștința cercurilor științifice străine — are câteva merite ce se cer subliniate în final. Ea aduce în discuție informații pînă acum inedite, în special izvoare cartografice, pînă acum inaccesibile celor interesați. Este totodată o cercetare modernă în sensul cel mai bun al cuvîntului, autorul arătîndu-se preocupat de cunoașterea terenului și a regiunii înconjurătoare, a contextului istoric transilvănean, fiind de asemenea receptiv la toate categoriile de informații pe care le confruntă între ele încercînd să le stabilească gradul de veridicitate. Cercetarea reprezintă în același timp un excelent punct de plecare pentru investigațiile ulterioare de teren, pentru săpăturile

arheologice care urmează să confirme concluziile autorului. Fără o asemenea pregătire, amplasarea pe teren a săpăturilor și interpretarea rezultatelor acestora depinde în mare măsură de hazard.

Din aceste motive, teza de doctorat a lui M. Tănase reprezintă o contribuție la istoria Mediașului de care cercetările viitoare vor trebui să țină seama, profitînd din plin de pe urma strădaniilor autorului, și constituie totodată un model demn de urmat pentru cercetările, din păcate deocamdată destul de unilaterale, privind începuturile vieții orășenești medievale de pe teritoriul țării noastre.

Șarolta Solcan

SUCEAVA — *Anuarul Muzeului județean*, 9, 1982

Numărul IX al Anuarului Muzeului județean Suceava, apărut în anul 1982, reprezintă, fără îndoială, o nouă reușită a colectivului acestei prestigioase instituții de cultură.

Multitudinea categoriilor de materiale, unele referitoare la „Aniversări”, altele „Din istoria orașului Suceava”, sau „Studii de istorie”, „Din istoria culturii sucevene”, „Documente”, „Medalioane”, „Muzeologie”, „Note și comentarii”, „Cronica”, „Însemnări bibliografice”, vin cu toate să sublinieze interesul larg pe care îl poate stîrni volumul pentru cei care doresc să se informeze într-un domeniu sau altul.

Încercăm mai jos să ne oprim puțin doar asupra acelor articole care pot interesa specialiștii din domeniul arheologiei.

De la început trebuie să remarcăm studiul de o excepțională valoare științifică, atît prin rezultatele prezentate, cit mai ales prin metodologia de cercetare care a dus la obținerea lor, semnat de M. D. Matei, E. I. Emandi și O. Monoranu, intitulat „*Cercetări arheologice privind habitatul medieval rural din bazinul superior al Sonuzului Mare și Moldovei*”. Este poate pentru prima dată cînd într-o lucrare de istorie privind epoca medievală se degajă cu putere împletirea armonioasă a datelor de ordin istoric și acelea de geografic. Împletire creatoare nu numai pentru concluziile istorice propriu-zise, dar și pentru geografie, o geografie istorică mai puțin abordată așa de profund în cercetarea noastră din ultimii ani. Este evident că numai lucrînd alături istoricului și geograful, împletind datele unuia și celuilalt într-o adevărată simbioză, cunoscînd în același timp atît istoricul, cel puțin în parte, ce îi poate oferi geografia, cit și geograful ce poate extrage mai mult din știința lui pentru istorie, s-a ajuns la elabo-

rarea unei lucrări care să fie folositoare deopotrivă ambelor domenii privitye separat. Criteriul *hinterlandului*, criteriul abordării arheologice a satului medieval în cadrul unității geomorfologice, sau atenția deosebită acordată documentului cartografic sînt numai cîteva exemple de întreprindere a cercetării într-o nouă viziune în acest domeniu, care a permis să se precizeze mai clar concluzia conform căreia Valea Moldovei și Bazinul Somuzului Mare au putut constitui zone în care au existat „grupări de sate din care se vor fi constituit acele organisme politice de tipul cnezatelor...”.

În cadrul rubricii „Note și comentarii”, volumul cuprinde, de asemenea, cîteva materiale interesante pentru cercetarea arheologică. În ordinea prezentării lor amintim articolul lui M. Cărciumaru „*Considerații generale asupra oscilațiilor climatei în ultimii 5 000 de ani*”, care reprezintă o sinteză a datelor obținute pe plan mondial prin cele mai diverse metode de cercetare asupra variației climatei, relevîndu-se un aspect deosebit de interesant privind folosirea C_{11} ca indicator al oscilațiilor climatei. Una din schemele prezentate permite chiar sesizarea modificărilor seculare ale climatei pentru ultimii 1 500 de ani iar o alta pentru ultimii 5 000 de ani i.e.n., probabil deosebit de utile pentru arheologi.

N. Ursulescu, reluînd discuția asupra aspectului sau fenomenului de tip Sudiți, după trecerea în revistă a ipotezelor existente, ajunge la concluzia „că nu se poate vorbi de un *aspect Sudiți* decît în zona de nord-est a Munteniei, la un nivel cronologic corespunzător culturii Dudești”.

Pelinia cercetării multidisciplinare în arheologie se inscrie contribuția lui D. Botezatu „*Caracterizarea antropologică a mormintelor*”.